

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО. АГРАРНЕ ПРАВО

Статівка Ольга Олександрівна,
*аспірант кафедри екологічного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: olga.stativka@mail.ru
ORCID 0000-0002-1036-0523*

doi: 10.21564/2414–990x.134.77436
УДК 349.6

РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ НАУКИ ПРО ПРИРОДНО–ЗАПОВІДНИЙ ФОНД УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Аналізується процес формування теоретичних моделей правового регулювання відносин у сфері правового режиму природно-заповідного фонду. Доведено, що зародження науки про природно-заповідний фонд відбувалося в межах природознавчих наук, а пізніше вчення про нього було підтримано й представниками юридичних наук. Досліджено генезис доктринальних положень вчених-правознавців щодо поняття, сутності та особливостей природно-заповідного фонду. Охарактеризовано перші дисертаційні праці, що стосувалися проблем правового режиму природно-заповідного фонду. Виходячи з законодавчого визнання природно-заповідного фонду як структурного елементу екологічної мережі, охарактеризовано стан наукових розробок у сфері формування, збереження, раціонального та невиснажливого використання екологічної мережі України.

Ключові слова: природно-заповідний фонд; екологічна мережа; наука про природно-заповідний фонд; розвиток правової науки; особливо охоронювані території.

Статівка О. А., аспірант кафедри екологічного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна, г. Харків.
e-mail: olga.stativka@mail.ru ; ORCID 0000-0002-1036-0523

Ретроспектива розвитку правової науки о природно-заповедном фонде Украины как элементе национальной экологической сети

Анализируется процесс формирования теоретических моделей правового регулирования отношений в сфере правового режима природно-заповедного фонда. Доказано, что зарождение

науки о природно-заповедном фонде происходило в пределах естественных наук, а позже учение о нем было поддержано и представителями юридических наук. Исследован генезис доктринальных положений ученых-правоведов относительно понятия, сущности и особенностей природно-заповедного фонда. Охарактеризованы первые диссертационные работы, касающиеся проблем правового режима природно-заповедного фонда. Исходя из законодательного признания природно-заповедного фонда в качестве структурного элемента экологической сети, охарактеризовано состояние научных разработок в сфере формирования, сохранения, рационального и устойчивого использования экологической сети Украины.

Ключевые слова: природно-заповедный фонд; экологическая сеть; наука о природно-заповедном фонде; развитие правовой науки; особо охраняемые территории.

Вступ. Проголошений правознавцями в 60–70-х роках минулого століття принцип охорони та збереження навколишнього природного середовища для нинішнього та майбутнього покоління у світлі сучасних економічних, політичних, соціальних, культурних та духовних перетворень набуває абсолютно нових обертів. З урахуванням наведеного, особливого значення набувають теоретичні моделі правового регулювання суспільних відносин у сфері охорони, збереження, ефективного та раціонального використання природних ресурсів і комплексів, зокрема природно-заповідного фонду. Пов'язано це з тим, що фундаментальне дослідження правового явища неможливо уявити без ретроспективи наукових поглядів, думок та ідей на ті чи інші суспільні відносини.

Аналіз літературних джерел і постановка задачі дослідження. Питання, пов'язані з генезою наукових поглядів щодо організації, охорони, ефективного використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також управління, ними, є малодослідженими в правовій науці. Враховуючи той факт, що природно-заповідне право є підгалуззю екологічного права, заслуговують на увагу публікації А. П. Гетьмана в аспекті дослідження витоків науки екологічного права. Розвиткові наукових досліджень з питань формування законодавства у сфері охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду присвятила свою увагу й О. М. Ковтун, однак вона розглянула це питання лише в аспекті такого елементу правового режиму природно-заповідного фонду, як охорона. З огляду на складність ситуації, обґрунтованою видається потреба в подальшому вивченні науково-теоретичних засад становлення та розвитку природно-заповідного фонду та екологічної мережі України.

Метою статті є історіографічний огляд наукової літератури у сфері організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду як елемента екологічної мережі України.

Виклад основного матеріалу. Важливим для фундаментального дослідження ретроспективи наукових поглядів щодо організації, охорони, ефективного використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду в його сучасному розумінні є аспект охоплення проблем охорони природи різними науками – біологічними, географічними, соціально-економічними, технічними та юридичними.

Становлення та розвиток світової природно-заповідної практики у науковій літературі пов'язується з ім'ям вченого-ботаніка, зоолога та географа XVIII –

XIX ст. Олександра фон Гумбольдта. Заслуга вченого полягає в тому, що він закликав до створення «давніх ландшафтів, де тварини й рослини повинні існувати у властивих їм, природних умовах без будь-якого втручання людини та культури» [1, с. 35]. Цим самим Гумбольдт увів у наукову літературу термін «пам'ятник природи», що, по-перше, означало становлення нового етапу в розвитку заповідної справи, а, по-друге, дало поштовх для подальших наукових досліджень у цій галузі.

Уведення ландшафтно-географічного принципу побудови мережі охоронюваних територій В. В. Докучаєвим та його уявлення про заповідні території як наукові стаціонари для вивчення природних географічних явищ та процесів також заслуговують на увагу при дослідженні наукового доробку вчених-природознавців у галузі охорони та збереження природно-заповідного фонду [2, с. 67].

Виняткове значення для розвитку природно-заповідної справи мала концепція абсолютної заповідності, побудована Г. О. Кожевніковим. Так, на Всеросійському ювілейному акліматизаційному з'їзді у 1908 р. він виступив з доповіддю «Про необхідність створення заповідних ділянок для охорони російської природи». Цю необхідність він обґрунтовував таким: «Щоб мати можливість вивчати природу, ми повинні намагатися зберегти її в первісній недоторканності у вигляді її найбільш типових формацій». «Ділянки ці, – продовжував учений, – повинні бути заповідними в повному розумінні слова. Стосовно фауни в них має бути абсолютно заборонено будь-який відстріл і відлов тварин, за винятком тих випадків, коли це потрібно для наукового дослідження. Не треба нічого усувати, нічого додавати, нічого покращувати. Треба полишити природу на саму себе і спостерігати за результатами» [3, с. 93].

Створенню таких ділянок природи, які вилучалися б з господарського використання задля вивчення об'єктивних явищ та процесів, приділяли увагу такі вчені з природничих наук, як: Д. Н. Анучин, В. Є. Борейко, І. П. Бородін, О. І. Воейков, М. А. Воїнственський, Й. К. Пачоський, Н. Ф. Реймерс, П. П. Семенов-Тян-Шанський, С. М. Стойко, В. Н. Сукачов, В. І. Талієв, Ю. Р. Шеляг-Сосонко, Ф. Р. Штільмарк та ін.

Погляди вчених-природознавців щодо необхідності створення заповідних об'єктів та територій були підтримані згодом й ученими-правознавцями. Так, О. С. Колбасов слушно стверджував, що при розробці правових природоохоронних норм в СРСР максимально використовуються новітні дані природознавчих наук, згадуючи при цьому І. П. Бородіна, Г. О. Кожевнікова, В. І. Талієва, М. А. Северцова та ін. [4, с. 42].

У 1924 р. створюється Харківське наукове товариство, в структурі якого функціонувала секція природознавства, що була однією з найактивніших секцій в товаристві. Наслідком стало видання власного журналу «Вісник природознавства», який виходив друком протягом 1927-1931 рр. [5, с. 79].

Як справедливо зазначає А. П. Гетьман, логічним і закономірним явищем в наукознавчій доктрині екологічного права є те, що вона упродовж усієї історії

свого становлення вона спиралася на теоретичні та методологічні дослідження учених правознавців у сфері земельних (на початку 20–40-х років ХХ ст.), а потім – лісових, водних, гірничих правовідносин (40–60-ті роки ХХ ст.) і нарешті – правовідносин у сфері охорони природи (кінець 50-х – 70-ті роки ХХ ст.) [6, с. 145]. Тому цілком зрозуміло, що природно-заповідне право як підгалузь екологічного права пройшло ці ж самі кроки в науковому розумінні, що й сама наука екологічного права.

Таким чином, 60-ті роки ХХ ст. ознаменували початок якісно нового етапу в теоретичному становленні заповідної справи, що обумовлена появою різноманітних книг, навчальних посібників та наукових статей серед вчених-правознавців, в яких висвітлювалися окремі аспекти правових проблем організації, охорони, ефективного використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення їх природних комплексів, а також управління в цій галузі.

Вагомий внесок у розбудову науки про природно-заповідний фонд зробили такі радянські вчені-правознавці, як: Ю. О. Вовк, Р. К. Гусев, В. К. Григор'єв, Н. Д. Казанцев, О. С. Колбасов, О. М. Колотинська, В. Л. Мунтян, В. В. Петров, Г. Н. Полянська, Ю. С. Шемшученко та ін.

Необхідність охорони заповідників, заказників, природних ландшафтів та пам'яток природи О. С. Колбасов обґрунтовував їхнім винятковим науковим та культурним значенням, а також їхньою унікальністю за якісними особливостями [7, с. 71]. Крім того, автор дотримувався думки, що вилучення з господарського використання окремих об'єктів природи є однією із сторін охорони природи в цілому, а створення заповідників називав методом абсолютної охорони природи [8, с. 3].

Думки О. С. Колбасова поділяв і В. К. Григор'єв, який вважав, що поняття охорони природних багатств в законодавстві дається в широкому та вузькому розумінні. Охорона природи в широкому значенні, на думку вченого, – це постійна та всебічна турбота про охорону флори, фауни, води, повітря та ґрунту. А ось у вузькому є охороною природних багатств (тварин, рослин, окремих ділянок природи), що мають господарську, наукову або культурну цінність. Крім того, вчений вказував й на шляхи такої охорони – організація державних заповідників й заказників, метою яких є збереження типових природних ландшафтів з їх тваринним та рослинним світом, корисних копалин у природному стані [9, с. 77].

Концепція заповідної охорони природи, як охорони природи у вузькому розумінні, знайшла підтримку й у працях В. Л. Мунтяна. Заповідну охорону природи вчений називає охороною природи в «чистому» вигляді, консервативною охороною, з якої, власне, і розвинувся нинішній інститут охорони природи [10, с. 189-190].

Дослідження правових проблем організації, охорони та ефективного використання природно-заповідного фонду знаходимо й у працях Ю. С. Шемшученка. Особливу увагу вчений приділяє питанням недосконалості

правового регулювання заповідних територій, уперше в науці екологічного права пропонує в офіційному порядку визнати природно-заповідний фонд об'єктом правової охорони, характеризує розуміння принципу заповідання, ставить питання про можливість виділення державного природно-заповідного фонду в умовах існування єдиних державних земельного, водного, лісового фондів та деякі інші важливі питання. Особлива заслуга вченого, яка визначає його науковий внесок в розбудову єдиної мережі особливо охоронюваних територій, полягає у пропозиції кодифікувати законодавство про заповідні території шляхом прийняття Закону СРСР про заповідну охорону природи, запропонувавши його структуру (яка, до речі, майже повністю відображена в чинному Законі України «Про природно-заповідний фонд») та механізми реалізації цього Закону. Науковець висунув також ідею створення державного кадастру природно-заповідного фонду, а також порушив питання про вдосконалення керівництва науковими дослідженнями, що проводяться на територіях природно-заповідного фонду [11, с. 105–128].

На необхідність правильного тлумачення принципу заповідання вказував і В. В. Петров. На його думку, цей принцип є тим стрижнем, який покликаний поєднати в одне ціле розрізнені ланки природно-заповідного комплексу. Крім цього, вчений багато уваги приділяв правовим проблемам законодавчого регулювання природно-заповідного фонду, недосконалості управління ним, а також висловлював певні ідеї та пропозиції щодо вдосконалення суспільних відносин у сфері правових аспектів функціонування природно-заповідного фонду [12, с. 13-14].

Початок 70-х років минулого століття ознаменувався захистом двох дисертацій, що стосувалися питань правового режиму заповідних територій, – це дисертації Л. Я. Огорокової «Правовий режим державних заповідників в СРСР» [13] та В. Г. Ємельянової «Законодавство про заповідники, заказники, пам'ятники природи» [14].

Значний внесок у розвиток наукових досліджень у галузі правових питань функціонування природно-заповідного фонду, відтворення природних комплексів та управління у цій галузі в СРСР зробили такі радянські вчені, як: О. В. Антонов, який досліджував правовий режим пам'ятників природи в СРСР [15]; Ю. А. Жураєв, дисертаційне дослідження якого присвячено правовій охороні державних пам'ятників природи [16]; С. А. Дьоміна, дисертація якої стосувалася проблем правових форм заповідної охорони природи [17]; С. В. Скрябіна, предметом дисертаційного дослідження якої став правовий режим державних заказників в СРСР [18]. Як бачимо, в перших дисертаціях не ставилося за мету дослідження природно-заповідного фонду як інтегруючої категорії всіх природних територій, що потребують особливої охорони з огляду на їх наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність.

Першим комплексним дослідженням природно-заповідного фонду була дисертація Н. Д. Красіліч «Організаційно-правові питання охорони природно-заповідного фонду», захищена у 1988 р., в якій дисертантка визначила юридичне

поняття природно-заповідного фонду, його структуру та ознаки, а також його роль у вирішенні загальних проблем охорони навколишнього середовища; розглянула особливості правового режиму окремих об'єктів природно-заповідного фонду й зробила аналіз чинної системи правового забезпечення охорони природно-заповідного фонду; дослідила питання механізму державного управління природно-заповідним фондом, його оптимізації, а також питання адміністративної відповідальності за порушення правил охорони об'єктів та комплексів природно-заповідного фонду [19]. Тому можна стверджувати, що дисертація Н. Д. Красіліч є першою дисертаційною працею, в якій простежується комплексний підхід до правового регулювання заповідників, заказників, національних парків, пам'яток природи та інших організаційно-правових форм шляхом об'єднання їх в єдиний державний природно-заповідний фонд.

Дисертація Х. М. Марич присвячена актуальним питанням охорони, управління та використання національних природних парків як одного з видів особливо охоронюваних територій [20].

Комплексне дисертаційне дослідження правових аспектів охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду здійснено О. М. Ковтун. Дисертантка присвятила свою працю такому елементу правового режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду, як їх правова охорона, при цьому зосередившись на аналізі процесу формування законодавчих засад їхньої охорони, аналізі системи чинного законодавства у досліджуваній сфері, сформулювала науково-правове поняття охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також поняття заповідного режиму, проаналізувавши його зміст, особливості та класифікацію [21].

Парадоксальною, з одного боку, і як нам видається, такою, що порушує правила корпоративної етики в галузях науки, – з іншого, є дисертація В. М. Бевзенка «Управління природно-заповідним фондом в Україні: організаційно-правові питання» [22], захищена ним у 2005 р. Наш висновок ґрунтується на тому, що робота захищалася за паспортом спеціальності 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, однак вже з аналізу витоків науки екологічного права бачимо, що питання правового режиму природно-заповідного фонду досліджувалися в рамках спеціальності 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. В. М. Бевзенко у своїй дисертації продукує ідеї і робить висновки, які не мають жодного значення для розв'язання нагальних проблем в еколого-правовій науці. Крім того, окремі висловлювання автора вказують на нехтування ним науковими здобутками відомих учених з екологічного права. Так, до наукової новизни одержаних результатів В. М. Бевзенко відносить те, що ним вперше у вітчизняній юридичній науці проведено комплексне монографічне дослідження організаційно-правових питань управління природно-заповідним фондом. Таке твердження базується на недостатності рівня знань та практичних навичок у сфері екологічного

права, адже дисертант ігнорує той факт, що питаннями управління природно-заповідним фондом займалися В. Г. Ємельянова, О. М. Ковтун, Н. Д. Красіліч, В. Л. Мунтян, В. В. Петров, Ю. С. Шемшученко та ін. Тут слід погодитися з А. П. Гетьманом, який пропонує звільнити еколого-правову науку від псевдонаукових і таких, що шкодять теорії екологічного права, досліджень, адже більшість таких положень сформульовано у загальному вигляді й не дають можливості виокремити їх основну сутність і сприйняти досягнуту при цьому для екологічного права та законодавства новизну [23, с. 15–30].

Окремі аспекти правових основ організації, охорони, ефективного використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення його природних комплексів досліджені у працях В. І. Андрейцева, А. Г. Бобкової, І. В. Гіренко, П. О. Гвоздика, А. П. Гетьмана, А. Й. Годованюка, О. В. Донець, П. Ф. Кулинич М. І. Максименка, Н. Р. Малишевої, Л. В. Ришкової, В. І. Семчика, А. К. Соколової, О. М. Ткаченко, П. В. Тихого, В. С. Шахова, В. В. Шеховцова, М. В. Шульги.

Специфіка цієї наукової статті зумовлена сучасними потребами у розгляді природно-заповідного фонду як одного з елементів екологічної мережі України. Тому фундаментальне дослідження цього питання неможливе без врахування наукових досягнень у галузі правового регулювання екологічної мережі. Однак, на жаль, склалася об'єктивна ситуація, у якій правові засади формування, збереження та раціонального використання екологічної мережі залишаються малодослідженими. Окремі аспекти формування та функціонування екологічної мережі України висвітлювали такі вчені як: В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, П. О. Гвоздик, А. Й. Годованюк, Б. В. Даниленко, О. С. Заржицький, І. І. Каракаш, В. В. Костицький, П. Ф. Кулинич, М. І. Максименко, Н. Р. Малишева, А. К. Соколова, Х. І. Чопко, Ю. С. Шемшученко.

Висновки. Аналіз генези наукових поглядів щодо організації, охорони, ефективного використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду має важливе теоретичне й практичне значення. Території та об'єкти, які мають особливу наукову, естетичну, природоохоронну цінність, становлять особливий інтерес з позиції збереження унікальних та типових ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу та підтримання загального екологічного балансу. Протягом усієї історії розвитку заповідної справи наукові підходи до змісту природно-заповідного фонду трансформувалися від рівня функціонування його окремих елементів до становлення єдиного державного природно-заповідного фонду як ключового елемента екологічної мережі України.

Список літератури:

1. Holschbach H. Naturschutz und Landschaftspflege im rheinisch-bergischen Raum. Vortrag von Oberstudienrat. Gehalten am 24. Oktober 1957 vor der Abteilung Remscheid des Bergischen Geschichtsvereins e. V. Remscheid : o. V., 1958.
2. Холоденко А. В. В. В. Докучаев и его последователи об охране степных ландшафтов /А. В. Холоденко// Вестн. Волгоград. гос. ун-та. Сер. 11. Ест. науки. – 2011. – № 1 (1).
3. Кожевников Г. А. О необходимости устройства заповедных участков для охраны русской природы / Г. А. Кожевников // Охрана природы и заповедное дело СССР. – 1960. – № 4.

4. Колбасов О. С. Правовая охрана природы в СССР/ О. С. Колбасов // Советское государство и право. – 1967. – № 9.
5. Кушлакова В. В. «Вісник природознавства» Харківського наукового товариства та його внесок у розвиток природничих наук у 1920-ті роки / В. В. Кушлакова // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип. : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2013. – № 10 (984).
6. Гетьман А. П. Доктрина науки екологічного права: генеза теоретичних досліджень еколого-правових проблем у ХХ ст. / А. П. Гетьман// Право України. – 2014. – №12.
7. Колбасов О. С. Охрана природы по советскому законодательству/ О. С. Колбасов. – Москва : Госюриздат, 1961.
8. Колбасов О. С. Советское законодательство об охране природы за 40 лет / О. С. Колбасов // Экологическое право. – 2006. – № 5.
9. Григорьев В. К. Правовая охрана природы в СССР/ В. К. Григорьев // Советское государство и право. – 1960. – № 3.
10. Мунтян В. Л. Правова охорона природи УРСР : навч. посіб. / В. Л. Мунтян. – 2-е вид., доп. – Київ : Вища шк., 1982.
11. Шемшученко Ю. С. Правовые проблемы экологии / Ю. С. Шемшученко. – Киев : Наук. думка, 1989. – 231 с.
12. Петров В. В. Природно-заповедный фонд: объект управления и охраны/ В. В. Петров // Охота и охотничье хозяйство. – 1983. – № 4. – С. 13-14.
13. Огорокова Л. Я. Правовой режим государственных заповедников в СССР : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 714 / Л. Я. Огорокова. – Москва, 1971. – 24 с.
14. Емельянова В. Г. Законодательство о заповедниках, заказниках и памятниках природы : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 Аграрное, земельное, экологическое, природоресурсовое право / В. Г. Емельянова. – Москва: Б.и., 1971. – 16 с.
15. Антонов А. В. Правовой режим памятников природы в СССР : дис. ... канд. юрид. наук: 12. 00. 06 / А. В. Антонов. – Москва, 1986. – 186 с.
16. Жураев Ю. А. Правовая охрана государственных памятников природы : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Ю. А. Жураев. – Москва, 1985. – 205 с.
17. Демина С. А. Правовые формы заповедной охраны природы в СССР : дис. ... канд. юрид. наук: 12. 00. 06 / С. А. Демина. – Москва, 1980. – 171 с.
18. Скрябин С. В. Правовой режим государственных заказников в СССР : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / С. В. Скрябин. – Москва, 1989. – 166 с.
19. Красилич Н. Д. Организационно-правовые вопросы охраны природно-заповедного фонда : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12. 00. 06. / Н. Д. Красилич. – Киев, 1988. – 16 с.
20. Марич Х. М. Правовой режим національних природних парків України (на матеріалах Карпатського регіону України) : дис. ... канд. юрид. наук / Х. М. Марич. – Івано-Франківськ : Б. в., 2006. – 180 с.
21. Ковтун О. М. Правові аспекти охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / О. М. Ковтун. – Київ, 2008. – 20 с.
22. Бевзенко В. М. Управління природно-заповідним фондом в Україні: організаційно-правові питання : дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.07 / В. М. Бевзенко. – Харків, 2005. – 210 с.
23. Гетьман А. П. Сучасний стан та перспективи розвитку еколого-правової науки в Україні / А. П. Гетьман// Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади : матеріали «круглого столу» : зб. тез наук. доп. (м. Харків, 4 груд. 2015 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2015.

References:

1. Holschbach, H. (1958). Naturschutz und Landschaftspflege im rheinisch-bergischen Raum. Vortrag von Oberstudienrat. Gehalten am 24. Oktober 1957 vor der Abteilung Remscheid des Bergischen Geschichtsvereins e. V. Remscheid : o. V.

2. Holodenko, A.V. (2011). V.V. Dokuchaev i ego nasledovateli ob ohrane stepnyh landshaftov [V.V. Dokuchaev and his progenies on the steppe landscape protection]. Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of Volgograd State University, ser.11, 67 [in Russian].

3. Kozhevnikov, G.A. (1960). O neobходимosti ustrojstva zapovednyh uchastkov dlja ohrany russkoj prirody [About the need for devices protected areas for the protection of Russian nature]. Ohrana prirody I zapovednoe delo SSSR – Nature protection and reserve management and studies of the USSR, 4, 93 [in Russian].

4. Kolbasov, O.S. (1967). Pravovaja ohrana prirody v SSSR [The legal protection of nature in the USSR]. Sovetskoe gosudarstvo i pravo – Soviet state and law, 9, 42 [in Russian].

5. Kushlakova, V.V. (2013). «Visnyk pryrodoznavstva» Kharkiv's'koho naukovooho tovarystva ta joho vnesok u rozvytok pryrodnychukh nauk u 1920-ti roky [Journal of Natural Sciences of Kharkov Scientific Society and his contribution to the development of science in 1920]. Visnyk natsional'noho tekhnichnoho universytetu «KhPI»: zb. nauk.pr., vypusk – Istoriia nauky i tekhniki, 10 (984). [Journal of National Technical University «KhPI», issue – The history of science and technology, 10 (984)]. Kharkiv: NTU «KhPI», 79 [in Ukrainian].

6. Getman, A.P. (2014). Doktryna nauky ekolohichnoho prava: heneza teoretychnykh doslidzen' ekoloho-pravovykh problem u XX st. [Doctrine of Environmental Law Science: Genesis of the theoretical research of environmental and legal issues in the XX century]. Pravo Ukrainy – Law of Ukraine, 12, 143–154 [in Ukrainian].

7. Kolbasov, O.S. (1961). Ohrana prirody po sovetskomu zakonodatel'stvu [The nature protection under Soviet legislation]. Moscow: State Legal Publishing [in Russian].

8. Kolbasov, O.S. (2006). Sovetskoe zakonodatel'stvo ob ohrane prirody za 40 let [Soviet legislation on nature protection in 40 years]. Jekologicheskoe pravo – Environmental Law, 5, 3 [in Russian].

9. Grigor'ev, V.K. (1960). Pravovaja ohrana prirody v SSSR [The legal protection of nature in the USSR]. Sovetskoe gosudarstvo i pravo – Soviet state and law, 3, 77 [in Russian].

10. Muntian, V.L. (1982). Pravova okhorona pryrody URSR [Legal protection of nature in the USSR]. Kyiv: Vyscha shkola, 232 [in Ukrainian].

11. Shemshuchenko, Ju.S. (1989). Pravovye problemy jekologii [The legal problems of ecology]. Kyiv: Nauk. Dumka, 231 [in Russian].

12. Petrov, V.V. (1983). Prirodno-zapovednyj fond: ob'ekt upravlenija i ohrany [The Nature Reserved Fund as an object of management and protection]. Ohota i ohotnich'e hozjajstvo – The hunting and hunting farm, 4, 13-14 [in Russian].

13. Okorokova, L.Ja. (1971). Pravovoj rezhim gosudarstvennyh zapovednikov v SSSR [The legal regime of the state nature reserves in USSR]. Extended abstract of candidate's. Moscow [in Russian].

14. Emel'janova, V.G. (1971). Zakonodatel'stvo o zapovednikah, zakaznikah i pamjatnikah prirody [Legislation about nature reserves, sanctuaries and monuments of nature]. Extended abstract of candidate's. Moscow [in Russian].

15. Antonov, A.V. (1986). Pravovoj rezhim pamjatnikov prirody v SSSR [The legal regime of the monuments of nature in USSR]. Extended abstract of candidate's. Moscow [in Russian].

16. Zhuraev, Ju.A. (1985). Pravovaja ohrana gosudarstvennyh pamjatnikov prirody [The legal protection of the state monuments of nature in USSR]. Moscow [in Russian].

17. Demina, S.A. (1980). Pravovye formy zapovednoj ohrany prirody v SSSR [The legal form of reserved nature protection]. Extended abstract of candidate's. Moscow [in Russian].

18. Skrjabin, S.V. (1989). Pravovoj rezhim gosudarstvennyh zakaznikov v SSSR [The legal regime of the state sanctuaries in USSR]. Extended abstract of candidate's. Moscow [in Russian].

19. Krasilich, N.D. Organizacionno-pravovye voprosy ohrany prirodno-zapovednogo fonda [The organizational and legal issues of Nature Reserved Fund protection]. Extended abstract of candidate's. Moscow [in Russian].

20. Marych, Kh.M. (2006). Pravovyj rezhim natsional'nykh pryrodnykh parkiv Ukrainy (na materialakh Karpats'koho rehionu Ukrainy) [The legal regime of national nature parks in Ukraine (on materials of Carpathian region)]. Extended abstract of candidate's. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

21. Kovtun, O.M. (2008). Pravovi aspekty okhorony terytorij ta ob'iektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainy [The legal aspects of protection of territories and objects Nature Reserved Fund in Ukraine]. Extended abstract of candidate's. Kyiv [in Ukrainian].

22. Bevzenko, V.M. (2005). Upravlinnia pryrodno-zapovidnym fondom v Ukraini: orhanizatsijno-pravovi pytannia [The management of Nature Reserved Fund in Ukraine: organizational and legal issues]. Extended abstract of candidate's. Kharkiv [in Ukrainian].

23. Getman, A.P. (2015). Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku ekolocho-pravovoi nauky v Ukraini [The current states and prospects of development of Environmental law science in Ukraine]. Proceedings from Environmental law in the system of interdisciplinary connections: methodological principles' 15 : zb. nauk. Pr (4 hrudnia 2015), 15-30. Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].

Stativka O. O., Postgraduate Student of the Department of Environmental Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: olga.stativka@mail.ru ; ORCID 0000-0002-1036-0523

Retrospective of legal sciences development about the nature reserve fund of Ukraine as an element of national environmental network

The study of historiography scientific literature of legal regime of nature reserved fund has been found that the formation of the science about the nature reserved fund took place within the natural sciences and associated with the names of Humboldt, Dokuchaiev, Kozhevnikov, Anuchin and others. Formation of legal Sciences about the Nature Reserve Fund is in the 60's of XX century by the emergence of various textbooks and scientific articles among jurists which highlighted some aspects of the legal problems of organization, protection, effective land use of the nature reserved fund. In particular, legal issues of functioning of the nature reserved fund were in attention of such scholars as O. Kolbasov, V. Muntean, V. Petrov, Iu. Shemshuchenko, V. Hryhoryev. The first dissertation in this area were protected in 70's of XX century by V. Yemelianova and L. Okorokova.

In addition, the examine the nature reserve fund as part of the ecological network is the specificity of this scientific paper, so there have been explored the current state of scientific literature in the field of legal regulation of ecological network. The result revealed that the legal basis of functioning ecological networks remains unexplored in science.

In conclusions stated that scientific views on the concept and sense of nature reserved fund transformed from the level of functioning of the particular elements to the formation of the nature reserve fund and consider it as part of the ecological network throughout the history.

Keywords: nature reserved fund; ecological network; the science about the nature reserved fund; the development of legal science; special protected areas.

Надійшла до редколегії 29.08.2016 р.